קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו [א] ומתנות לאביונים רבה שדר ליה למרי בר מר ביד אביי מלא טסקא דקשבא ומלי כסא קמחא דאבשונא אמר ליה אביי השתא אמר מרי אי חקלאה מלכא ליהוי דיקולא מצואריה לא נחית הדר שדר ליה איהו מלא טסקא דזנגבילא ומלא כסא דפלפלתא אריכא אמר אביי השתא אמר מר אנא שדרי ליה חוליא ואיהו שדר לי חורפא אמר אביי כי נפקי מבי מר הוה שבענא כי מטאי להתם קריבו לי שיתין צעי דשיתין מיני קדירה ואכלי בהו שיתין פלוגי ובישולא בתרייתא הוו קרו ליה צלי קדר ובעאי למיכס צעא אבתרה אמר אביי היינו דאמרי אינשי כפין עניא ולא ידע אי נמי רווחא לבסימא שכיח אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי איבסום קם רבה שחטיה לרבי זירא למחר בעי רחמי ואחייה לשנה אמר ליה ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי אמר ליה לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא אמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב רב אשי הוה יתיב קמיה (דרב כהנא) נגה ולא אתו רבנן אמר ליה מאי טעמא לא אתו רבנן דלמא טרידי בסעודת פורים אמר ליה ולא הוה אפשר למיכלה באורתא אמר ליה לא שמיע ליה למר הא דאמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו אמר ליה (אמר רבא הכי) [אמר ליה אין] תנא מיניה ארבעין זימנין ודמי ליה כמאן דמנח בכיסיה: **מתני'** אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד: **גמ'** הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש רבי יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש מ"ט דת"ק אמר קרא הוא ולא מכשיריו ור' יהודה (אמר) לכם לכם לכל צורכיכם ואידך נמי הכתיב לכם לכם ולא לעובדי כוכבים לכם ולא לכלבים ואידך נמי הא כתיב הוא כתיב הוא וכתיב לכם כאן במכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב כאן במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב: **מתני'** אין בין שבת ליום הכפורים אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בכרת: **גמ'** הא לענין תשלומין זה וזה שוין מני מתניתין רבי נחוניא בן הקנה היא דתניא ר' נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין מה שבת מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין אף יום הכפורים מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין תנן התם כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן שנאמר ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא כאחיך דברי רבי חנניה בן גמליאל אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חביריו על ר' חנניה בן גמליאל אמר רבא אמרי בי רב תנינא אין בין יוה"כ לשבת אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהיכרת ואם איתא אידי ואידי בידי אדם היא אמר רב נחמן הא מני רבי יצחק היא דתניא רבי יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצאת כרת באחותו לדונה בכרת ולא במלקות רב אשי אמר אפי' תימא רבנן זה עיקר זדונו בידי אדם וזה עיקר זדונו בהיכרת:

מתני'

ה"ג **קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות.** דהא תרי מנות איכא: **הדר שלח ליה איהו** לא גרסינן ליה הכא: **טסקא דקשבא.** שק מלא תמרים: **דאבשונא.** שנתייבשו החטים בתנור בעודן כרמל וקמח שלהן מתוק לעולם: **א"ל אביי.** לרבה: **השתא אמר מרי.** עכשיו יאמר מרי עליך: **אי חקלאה מלכא ליהוי דיקולא מצואריה לא נחית.** הסל שהיה רגיל להוליך בעודנו בן כפר ומאכיל לבהמתו לא יוריד עתה מראשו. כך אתה נעשית מלך וראש בפומבדיתא ואינך שולח לו אלא דברים המצויין לכל: **חוליא.** מתיקא: **כי נפקי מבי מר.** כשיצאתי מבית אדוני רבה לילך לבית (ג) אבא מרי בר מר הייתי שבע: **לשי.** קערות של מיני מאכל: **דאיכסייא לנעא בפראי.** הייתי חפץ לכוס הקערה אחריו. כל אכילה שלא כדרכה נקרא כוסס: **רווחא לבסימא שכיח.** ריוח מצוי לדבר המתוק בתוך המעיים: **מחלפי סעודתייהו.** זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשניה סועד חברו עמו: **לאבסומי.** להשתכר ביין: **ואיבסום.** נשתכרו: **נגה ולא אתו רבנן.** איחר היום ולא באו התלמידים לבית המדרש: **מתני' אין בין יום טוב לשבת.** להיות מותר לכתחלה ביום טוב מה שאסור בשבת. אבל לענין עונשין יש הרבה שזה בסקילה ובכרת וזה בלאו גרידא: **גמ' זה וזה שוין.** אסורין ביום טוב כבשבת: **שאפשר.** כגון סכין שנפגם מערב יום טוב: **שאי אפשר.** כגון סכין שנפגמה ביום טוב: **מתני' בידי אדם.** יש בה מיתת ב"ד: **גמ' אף יום הכפורים מתחייב בנפשו.** דאיסור כרת כמיתת בית דין דמי: **ופטורים מלשלם.** אם הדליק גדישו של חבירו ביום הכפורים שאין תשלומין אלא חיוב מיתה שנאמר ולא יהיה אסון ענש יענש (שמות כא) הא אם יהיה אסון לא יענש: **כל חייבי כריתות שלקו.** שהתרו בהן עדים על לאו שעמו כרת ולקו בבית דין: **נפטרו מידי כריתתן.** שוב אין בית דין של מעלה נפרעין: **תנינא.** דמלוקין: **ואם איתא.** דנפטרו אידי ואידי בידי אדם הוא אף ביום הכפורים יש מלקות על לאו שבו ובית דין פוטרין אותו מכרת: **אמר רב נחמן.** לעולם אינן חלוקין עליו חביריו והא דקתני דאין זדונו בידי אדם: **הא מני ר' יצחק היא.** דאמר במסכת מכות (ד) דאין מלקין בלאו הניתן לאזהרת כרת אפילו התרו בו למלקות ויליף טעמיה מהאי קרא: **כל חייבי כריתות.** של עריות היו בכלל ונכרתו הנפשות העושות וגו' שכתוב בפרשת עריות (ויקרא יח): **למה יצאת כרת באחותו.** דכתיב בקדושים תהיו ואיש כי יקח את אחותו וגו': **לדונה בכרת ולא במלקות.** אם התרו בהן. ואף על גב דנדה נמי נשנית באותה פרשה לדבר שנתחדש בה נשנית (להערלה): **אפילו תימא רבנן היא.** דאמרי מלקות אבל כרת ואפילו הכא ליכא למילף מינה שחלוקין על רבי חנניה והכי קאמר מתניתין שבת עיקר זדונו בידי אדם וזה עיקר זדונו בהכרת ומיהו אם התרו בו ולקה מיפטר:

מתני'

דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. [בירושלמי] ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל היהודים:

אין בין יו"ט לשבת. צריך לומר דה"פ אין שום מלאכה אסורה לשבת שלא תהא אסורה ליום טוב אלא אוכל נפש בלבד אבל שאר חלוקים יש ביניהן שזה בסקילה וזה בלאו:

כאן במכשירין שאי אפשר לעשות מערב יו"ט. משמע מדלא (ד) פליגי אלא במכשירין מכלל דגוף המאכל שרי לעשות ביום טוב אע"ג דאפשר לעשות מערב יו"ט ומדרבי יהודה נשמע לרבנן דהא לא פליגי עליה אלא במכשירין וא"כ קשיא דאמר בפרק המצניע (שבת דף צה. ושם) החולב והמגבן והמחבץ והרודה חלות דבש בשבת חייב חטאת הזיד ביו"ט לוקה את הארבעים אע"ג דהוי אוכל נפש ואפי' לרבנן דאמרי התם אחד זה ואחד זה אין בו אלא משום שבות מ"מ מודו היכא דאיכא אב מלאכה דלוקה ויש לומר דודאי אוכל נפש המתקלקל אם עושהו מאתמול מותר לעשות ביו"ט אבל אוכל נפש דעדיף טפי כשהוא עשוי מאתמול כגון ההוא דהמצניע אסור לעשותו ביו"ט אבל מכשירין דלא מתקלקל כשנעשו מאתמול נהי ודאי יש לחלק [בין] היכא דאפשר ללא אפשר:

חייבי כריתות בכלל היו. פ"ה בכלל ונכרתו הנפשות העושות וקשה דאם כן הוי ליה למימר אחותו בכלל היתה כלומר בכלל ונכרתו הנפשות ולא היה לו לכתוב כרת בה ויש לומר דה"פ חייבי כריתות בכלל היו פי' בכלל המלקיות דבכל אחת ואחת יש לאו ולמה יצאת כרת באחותו בלא לאו שהרי הכרת לא אילטריך שהרי היתה בכלל ונכרתו אלא ודאי יצתה לדונה בכרת (ה) ומינה נגמר לכל האחרים כדין דבר שהיה בכלל:

אלא

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פ"ב מהל' מגילה הלכה טו סמג עשין ד טוש"ע א"ח סימן תרצה סעיף ד:
מט ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
נ ג מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף א:
נא ד ה ו מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה ד ח [ין] סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תצה סעיף א:
נב ז מיי' פ"א מהלכות שביתת עשור הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' תריא סעיף ב:
נג ח מיי' פי"ז מהלכות סנהדרין הלכה ז סמג לאוין קנד:

◆

תורה אור השלם

1. כַּיָּמִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאוֹיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נֶהְפַּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיֹנִים: אסתר ט כב
2. וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלָאכָה לֹא יֵעָשֶׂה בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם: שמות יב טז
3. אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף פֶּן יֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל אֵלֶּה מַכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ: דברים כה ג

◆

רבינו חננאל

קיימת בנו רבינו [ו] ומתנות לאביונים, כלומר נתינת אביונים נתת לי מנה אחת והיא הירך. חזר שלח לו עגל וג' קנקני יין כו'. בסימא, פירוש שיכור. אמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא, מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב. שיתין צעי [דשיתין מיני קדירה], פירוש קערות במיני מטעמים. מתני' אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד כו'. פי' בשבת אסור ביום טוב מותר. שנ' אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, כגון אפייה ובישול וכיוצא בהן. אבל מכשירי אוכל נפש כגון להוציא אש מן האבנים לבשל, וכגון תיקון סכין לשחוט בה, וכיוצא בהן, זה וזה שוין, כשם שאסור בשבת כך אסור ביום טוב. מתניתין דלא כר' יהודה דתניא אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד שנ' אך אשר יאכל לכל נפש וגו'. והאי דכתיב לכם, לכם ולא לכלבים ולא לגוים. ר' יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב, שנ' לכם, לכל צרכיכם. וגרסינן בפרק משילין פירות דאוקמה רב פפא להא דתנן אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד, בית שמאי היא. ירושלמי אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש. הא איכא חורנין, סקילה וכרת בשבת ואין סקילה ולא כרת ביום טוב, מכות ביום טוב ואין מכות בשבת. אין תימה באוכל נפש שמתניתין היא, והא תנינן משילין פירות דרך ארובה ביום טוב אבל לא בשבת. [ועוד וחזקין עצי בשמים למילה ביו"ט אבל לא בשבת] אמר ר' יוסי והוא שמל. [ותו התני מודים חכמים לר' אליעזר בחוחמות שבקרקע וכו'. מהון להדליק נר של בטלה ביום טוב, אימרו משמיה דר' יוחנן לא תתיר ולא אסור. [מתני'] אין בין יום הכפורים לשבת אלא ששבת זדונו סקילה בידי אדם ויום הכפורים המחללו בזדון חייב כרת בידי שמים. הא לעניין תשלומין זה וזה שוין, שאין חייב בתשלומין דקם ליה בדרבה מיניה. מני מתניתין ר' נחוניא בן הקנה שפוטר מן התשלומין בזה ובזה. דתניא ר' נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין כו'. תנן התם כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן דברי ר' חנניה בן גמליאל. אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חביריו על ר' חנניה בן גמליאל ואומרים אע"פ (שלא) [ש]לקו לא נפטרו. אמרי בי רב תנינא שחולקין עליו חביריו, דתנן אין בין שבת ליום הכפורים אלא ששבת זדונו בידי אדם ויום הכפורים זדונו בכרת, ואם המלקות פוטרתו נמצא גם זה זדונו בידי אדם. ואוקמה רב נחמן בר יצחק, לר' יצחק דתני ונכרתו הנפשות וכו' גם אחותו בכלל כל חייבי כריתות היא ולמה יצאת כרת באחותו לדונם בכרת ולא במלקות.

מסורת הש"ס

א) [עי' תוספות ע"ז יד: ד"ה תלת פירושו של מלא תמרים], ב) [עירובין סב:], ג) [פסחים כ:], ד) [בשאלתות לפורים איתא דלמימרן], ה) [בשאלתות איתא לא שמיע לי מנא מיניה וכו'], ו) פ"א, ז) [ברכות כח. וש"נ], ח) [ביצה לו:], ט) שבת ס: קכד. קלו: ביצה כח. לו: [תוספתא פ"א], י) [ביצה כח: ע"ש], כ) [נ"ל אמר קרא], ל) [ביצה כח: וש"נ], מ) [ביצה כ: וש"נ], נ) [עי' תוספות מנחות לב. ד"ה תפילין], ס) שבועות לג. פסחים כט. לב. כתובות ל. [תוס' פ"א ותוס' ב"ק פ"ט], ע) [מכות כג.], פ) [מכות כג: ע"ש], צ) [במכות איתא ר"נ בר יצחק], ק) [מכות יג: כג: כריתות ב:], ר) [דף יג:], ש) [ויקרא כ], ת) [יבמות נד.], א) [נ"ל הכי],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומשלוח מנות איש לרעהו רבה שדר כו"ל ותיבות ומתנות לאביונים נמחק: (ב) שם מ"ט לא אתו רבנן א"ל דלמא: (ג) רש"י ד"ה כי נפקי וכו' לבית מרי כו"ל ותיבת אבא נמחק: (ד) תוספות ד"ה כאן וכו' מדלא מפליג אלא במכשירין: (ה) ד"ה חייבי וכו' לדונה בכרת ולא במלקות ומינה:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ומתנות לאביונים) תא"מ (וכ"מ מרש"י דל"ג לה):

◆

מוסף רש"י

דקשבא. מין תמרים (ע"ז יד:). רווחא לבסימא שכיח. כלומר המעיים מתרווחין לפנות מקום לדבר המתוק (עירובין פב:). היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין. המדליק גדיש ביום הכפורים ומתחייב כרת פטור מן התשלומין כאילו הדליקו בשבת שהוא מתחייב בנפשו מיתת ב"ד, דפשיטא לן דפטור מלשלם כדכתיב (שמות כא) ולא יהיה אסון ענוש יענש, הא אם אסון יהיה לא יענש, שאף יוהכ"פ שמיתתו בידי שמים שנכרתים חייו ובניו, אסון הוא קרוי, שנאמר (בראשית מב) וקראהו אסון, הלכך פטור מלשלם (פסחים כט. וע"ש לב. וכתובות ל. ושבועות לג.). הא מני. מתני' דמגילה, ר' יצחק היא. ולהכי קאמר דזדון כרת בידי שמים ולא בידי אדם, אבל מאן דסבירא ליה דמלקות איכא בחייבי כריתות מודי לר' חנינא דנפטרו מידי כריתותן כיון שלקו, ולאצטריך ליה לר' יוחנן לאשמעינן דחלוקין (מכות כג.). חייבי כריתות בכלל היו. כל חייבי כריתות של עריות בכלל היו דכתיב (ויקרא יח) כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות וגו', ולמה יצאת כרת באחותו. לעצמה, דכתיב בקדושים תהיו ואיש אשר יקח את אחותו וגו', לדונה בכרת ולא במלקות. לכך שנה בכרת שלהן לומר שאין כהן עונש אלא כרת לבדו (שם יג:). רב אשי אמר אפילו תימא. מתני' דמגילה, רבנן. דאמרי חייבי כריתות ישנן בכלל מלקות ארבעים ואפילו הכי מודו לר' חנניא דנפטרו מידי כריתתן, ודקאמרת מיתה וכרת בידי אדם הוא, לא דמי, זה עיקר זדונו בידי אדם. עיקר עונש של שבת בידי אדם דקאי בסקילה, ועיקר עונשו של יום הכפורים בידי שמים, דלאע"ג דאיכא חיוב מלקות בחייבי כריתות, הוא אינו עיקר החיוב, דכרת חמור ממלקות, ואי מזיד בלא התראה הוא הוי בכרת ומגלא חיובו החמור בידי שמים ואנן בתר עיקר החיוב אזלינן, וכן עיקר, מורי. ואית דפרשי עיקר זדונו תחילתו בר כרת הוא ואילו לא לקי נכרת, ולא נטילה דהא תרוייהו כהדדי לימנוהו ליה לרבנן דאמרי מלקות בחייבי כריתות איכא (שם כג:).

ו) נ"ל רבינו כאן היה כמו דאיתא בירושלמי בפירקין בסוף הלכה ד' ובשאלתות פ' ויקהל וכן היה גירסת בעל מנורת המאור כאן בגמ' נר ב' כלל ב' ח"ג פ"ב.